

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XII. Regula tertia: conscientiam habens positive dubiam de
honestate, vel inhonestate actionis, vel de obligatione aut non obligatione
ad aliquid, ob æqualem vel quasi æqualem hinc inde ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

plicat B. Spei, quo quis dubitat, nullâ occurrente ratione, sive in unam, sive in alteram partem; vel non occurrente nisi levi.

99 Hoc posito facile probatur assertio 1°. ex dictis n. 85. & seqq. Quia hujusmodi dubium non est morale & prudens, utpote nullâ probabili ratione vel autoritate suffultum. *Despiciendæ* quippe ab homine prudente *rationes omnes leviores*, monet Philosophus 2. Elench. 7. *quia non habent... causam rationabilem dubitandi*. Multò ergo magis despiciendæ sunt rationes nullæ. Quibus ideò prudens moveri non debet ad dubitandum, sed ad dubium deponendum, seu despiciendum. Siquidem dubium, quod sine ulla omninò ratione, saltem apparente, vel nonnisi levi ratione procedit, in moralibus non meretur nomen dubii: quia scilicet tale dubium non est rationabile. Propriè namque & rationabiliter dubitare, est animum inter utramque partem ideò suspensum hæsitare, quia æqualiter in utramque trahitur, adedque in unam sic trahitur, per rationem ad eam moventem, ut ab eadem æqualiter retrahatur, per rationem in oppositum moventem. Propterea namque moralis dubitatio à S. Thoma in 3. dist. 17. q. un. a. 4. post Philosophum definitur, *contrariarum rationum æqualitas*.

100 2°. Quidquid sit, an dubium negativum, sit vel non sit dubium propriè dictum, quia tamen rationabile non est, & fundatum, non minùs despiciendum est quàm scrupulus, seu conscientia levis & temeraria, quam explodendam dicit Innocentius III. cap. *inquisitioni* de sent. excom.

101 3°. Conjux, conscientiam levis & temerariæ seu infundatæ credulitatis habens de nullitate sui matrimonii, atque aded de illicita debiti exactione, conscientia illâ explosâ, debitum exigere potest, ut ibidem declaratur. Similiter ergo conscientiam habens levis & temerariæ, seu infundatæ dubitationis, de inhonestate ejus quod vult agere, conscientia illâ explosâ, illud agere potest, si post debitam inquisitionem nulla ratio, vel autoritas probabilis occurrat, quòd illicitum sit.

102 4°. Abstinendi vel agendi obligatio absque probabili fundamento non præsumitur, sed probabili saltem ratione de ea debet apparere. Ne aliàs homines implicentur passim infinitis obligationibus, absque ulla probabili apparentia.

103 5°. Absque probabili fundamento dubitans, propriè non tam dubitat, quàm nescit, uti vidimus n. 88. nescientiaque ista, si post debitam inquisitionem superari non potuit, meritò invincibilis seu involuntaria reputatur. Igitur excusat à peccato, saltem extrâ materiam juris naturalis.

104 Ex his apparet, quàm irrationabilis sit Ethica Casuistarum illorum, qui in dubio negativo (quod solum volunt propriè esse dubium) tutiorem partem volunt esse eligendam; in dubio verò positivo, quo quis dubitat ob rationes æquè probabiles pro utraque parte

occurrentes, censent eam quam quis maluerit partem licitè eligi posse. Per consequens in dubio negativo obligant ad tutiora, non in positivo, in quo ne quidem obligant ad confitendum peccata dubia; ad quod tamen obligant in dubio negativo. Cùm prorsus ex adverso philosophari oporteat, ut constet partim ex dictis, partim ampliùs constabit ex dicendis.

Ideò rationabiliores sunt, qui cum Cella-¹⁰⁵ deo ubi suprâ q. 4. §. 7. Petro Marchantio, Coninck, Prapposito & aliis, negant confitenda peccata negativè dubia, quàm dicti Casuistæ, qui negantes obligationem confitendi positivè dubia, volunt nihilominùs confitenda negativè dubia. Si enim confiteri non tenetur peccata, qui de iis commissis probabilem habet rationem; cur (amabo!) confiteri tenebitur, qui de iis commissis nullam habet probabilem rationem? Et si in conscientia sua se excusare queat (id est credere quòd non commiserit) qui probabilem rationem habet ad se condemnandum; quantò magis qui nullam ad se condemnandum probabilem habet rationem, sed vel levem, vel planè nullam? Denique si, sine confessionis onere, apud Deum justificari queat, qui mortale peccatum probabiliter incurrit; quantò magis ille, cui probabile non est quòd illud incurrerit? Cæterùm, sitne, an non sit obligatio confitendi peccata, discutiemus ubi de Sacramento poenitentia.

CAPUT XII.

Regula tertia: conscientiam habens positivè dubiam de honestate, vel inhonestate actionis, vel de obligatione aut non obligatione ad aliquid, ob æqualem vel quasi æqualem hinc inde probabilitatem, tutiorem partem tenetur eligere, ab actione illa abstinendo, vel se obligatum reputando.

Quòd in dicto dubio tutior pars eligenda¹⁰⁶ sit, à dubiaque actione abstinendum, communis est traditio Veterum, estque doctrina expressa sacrorum Canonum.

Imprimis quòd communis sit traditio Veterum, usque aded verum est, ut non soli veteres Patres, ac Doctores Christianorum, sed & Sapientes Gentilium ac Judæorum in eo consentiant. Ad SS. Patres quod attinet, Morinus l. 1. de administr. Sacr. poenit. c. 55. n. 10. dicit, quòd *SS. Patres nostri mille & centum annorum spatio, in eo tantùm laboraverunt, ut Sacerdotes docerent... in casu dubio securiorem partem semper esse eligendam*. Enimverò ex concordia sanctorum Patrum traditione Summi Pontifices deprompserunt, sacrisque Canonibus inseruerunt magistralem hanc regulam (de qua infrâ c. 16.) *In dubio via tutior eligenda est*. Vide SS. Patres infrâ cap. 17.

In eo etiam Sapientes Gentilitatis & Judæorum consentire, patet ex Tullio l. 1. Offic.¹⁰⁸

hanc Sapientiam Gentilitatis regulam approbante: *Benè precipiant, qui vetant quidquid agere, quod dubius æquum sit, an iniquum.* Patet etiam quoad Sapientes Judæorum ex Authore libri *Beth midoth*. c. 27. ubi sic: *Necesse est, ut abstinat se ab omnibus rebus, de quibus dubium est, an prohibita sint, vel licita, ut nullo modo accedat ad perpetrationem rei illicita.*

109 Atqui verè & propriè de honestate actionis dubitat homo, cui post debitam inquisitionem æquè probabiles apparent hinc inde rationes, & auctoritates, tam scilicet illæ quæ probant actionem esse licitam, quam quæ probant illicitam. Cùm æqualitas ista sit causa dubii verè & propriè dicti (quod propterea ab Aristoteli & S. Thoma definitur, *contrariarum æqualitas rationum*) & tandiù maneat dubium verè & propriè dictum, quamdiù manet causa illius.

110 Enimverò intellectus tandiù manet suspensus & dubius inter duas partes contradictionis, quamdiù æqualiter sic trahitur in utramque partem, ut iudicium pro una præ altera ferre non possit. Iudicium autem pro una præ altera ferre non potest, quamdiù rationes utriusque partis ipsi apparent æquales, seu æquè probabiles. Siquidem iudicium ferre pro una præ altera, est ipsam iudicare veram, & alteram falsam; ipsamque proinde alteri præferre. Quod intellectus facere nequit, ubi nulla ipsi apparet ratio præferendi. Cùm intellectus facultas animi sit, nullo modo in iudicando libera, sed ab objecti momentis, seu motivis sic dependens, ut licet non necessitetur ad exercitiè assentiendum nisi objecto evidenter vero, assensum opinativum præstare nequeat ulli objecto, nisi ipsi apparet magis verum, quam falsum. Assensus quippe opinativus, nihil aliud est nisi iudicium mentis, quo uni potius quam alteri parti ideo nos addicimus, quòd in ea majorem verisimilitudinem videamus. Manifestè verò repugnat, quòd è duabus partibus contradictionis majorem in una quam in altera verisimilitudinem videamus, quamdiù utraque apertè videtur æquè probabilis; atque adeò æquè verisimilis. Neutri proinde tunc assenti possimus, sed inter utramque suspensus necessariò pender animus: utpote qui refragari non valet evidentiæ sibi per apprehensionem propositæ. Nec proinde affirmare inæqualitatem, ubi apertè vider æqualitatem. Ideoque apprehensio apertæ æqualitatis inter duas partes contradictionis per se tam determinat intellectum ad suspendendum assensum, sive ad non iudicandam unam partem præ altera veram, quam apprehensio alicujus è primis principiis per se determinat intellectum ad assensum illius. *Ut enim necesse est lancem in libra ponderibus impositis deprimi; sic animum perspicuis cedere, ait Tullius l. 4. qq. Academic. A natura quippe comparatum est* (ait Epictetus apud Arrianum l. 3. c. 3.) *Philosophus ut quisvis ani-*
Tom. I.

mus, quemadmodum veris annuit, & falsa abnuit, ita & in incertis assensum sustineat. Neque enim fieri potest (ait idem apud eundem l. 1. c. 2.) *ut assentiamur nisi verum aliquid esse videatur. Quamobrem? quia hæc ipsa natura est mentis, ut & veris annuat, & falsa aversetur, & in obscuris cobibeat assensum.*

Et hinc Philosophus 2. de anima textu 152. 111 ait, quòd *opinari non est nobis liberum*, sicut imaginari. *Verum enim, aut falsum dicere necesse.* Quasi dicat, nos non posse pro arbitrariò opinari, sicut possumus imaginari: quia possumus imaginari tam falsa quam vera, absque ulla omninò ratione. At non possumus opinari, absque ulla ratione motiva intellectus, quæ id quod opinamur nobis appareat magis verum quam falsum. Quia opinando iudicamus illud magis esse verum quam falsum. Hoc autem iudicare non possumus, ubi objectum illud nobis non magis apparet verum quam falsum.

Quid ad hæc Adversarii? Verissima esse factentur, secluso imperio voluntatis. Aiunt tamen intellectum, ex imperio voluntatis, moveri posse ad opinandum pro honestate actionis, etiam tunc cùm æquè probabilis ipsi apparet inhonestas ipsius. Cùm eo non obstante intellectus inclinetur naturaliter ad assensum opinionis probabilis pro honestate: & ubicumque datur inclinatio naturalis ad aliquem terminum, iste terminus sit possibilis. Sed contra: sicut voluntas imperio suo efficere non potest, ut intellectus pro ea parte opinetur, pro qua nulla ipsi apparet ratio opinandi, v. g. ut opinetur stellas esse determinatè pares; sic imperio suo efficere non potest, ut nullà apparente ratione, &c. pro una parte contradictionis opinetur, potius quam pro alia. Neque enim ad hoc sufficit quòd voluntas sufficiens habeat motivum ad imperandum, dum intellectus non habet motivum sufficiens ad opinandum. Neque voluntas in intellectum exercere potest hoc imperium: *Quamvis nulla te ratio moveat ad opinandum hunc contractum esse licitum, potius quam ad opinandum esse illicitum, volo tamen ut opineris esse potius licitum quam illicitum.* Quia imperium ejusmodi est contra rationem & naturam intellectus; ut constat ex dictis n. 79. 80. 81. 110. & 111. Neque intellectus voluntati subjicitur despoticè, sed politicè dumtaxat, ita ut ad unam partem præ alia voluntas ipsum determinare non possit, nisi intellectui appareat magis vera quam altera. Quod implicat, quamdiù utraque pars ipsi apparet æquè verisimilis. Unde licet assensus unius partis non sit tunc absolute impossibilis, sed absolute possibilis; ista tamen possibilitas exire non potest in actum in sensu composito impedimenti, quod præstat æqualis apparentia falsitatis, quam veritatis; sed in sensu diviso dumtaxat.

At (inquit Terillus in reg. mor. q. 30. 51. 112 & 52.) etiam si æqualis sit apparentia antecedenter ad voluntatis affectum, uni parti præ-

altera addictum, per istum voluntatis affectum plerumque fit, ut pars illa, cui voluntas afficitur, jam appareat verisimilior; eò quòd ratio pro ipsius honestate, quæ antecederet ad istum affectum apparebat æqualis probabilitatis, consequenter ad eum appareat probabilior. Ergo intellectus tunc opinari potest pro honestate, postquam æqualis probabilitas pro inhonestate desit ipsi apparere.

114 At (inquam ego) intellectus tunc pro honestate non opinatur rationabiliter & prudenter, sed voluntariè & imprudenter. Quando enim voluntas pro honestate opinatur modo dicto, hoc eatenus fit, quatenus voluntatis affectus obnubilat intellectum, obnubilandoque inclinat, ut vel omisâ, vel leviori adhibita consideratione rationum, quæ faciunt pro inhonestate, solùm vel magis consideret rationes quæ faciunt pro honestate. Totus proinde excessus apparentiæ pro honestate tunc provenit ex majori affectu voluntatis pro illa parte, non ex meritis causæ. Major proinde æstimatio, seu præferentia rationum pro honestate voluntaria est, non rationabilis & prudens: utpote profecta ex indebita voluntatis ad eam partem affectione, non ex justo rationum pondere. Reasonabiliter quippe judicare, est judicare secundum merita causæ, & secundum momenta rationum, omnibus hinc inde maturè & diligenter ponderatis, ex solo, eoque sincero veritatis, & æquitatis amore, non ex præoccupato ad unam partem affectu. Non judicat autem secundum merita causæ, & secundum momenta rationum, qui pro una potius quàm pro altera parte judicat, dum momenta rationum hinc inde æqualia apparent, antecederet ad præoccupatum voluntatis affectum, & adhuc æqualia apparerent consequenter ad affectum voluntatis, si voluntas foret à præjudiciis libera, nullâque passione, vel minùs quàm par est indifferenti affectione præoccupata.

115 Et confirmatur 1°. quia assensus unius partis, dum rationes alterius sunt æquè ponderantes, non est conveniens nec debitus (cùm tunc debita & conveniens sit suspensio assensus) ergo non est prudens. Ut enim S. Thomas q. 14. veit. a. 3. *prudencia dicitur de aliqua potentia, secundum modum agendi, ut debite & convenienter operetur.* Et, ut Arnobius l. 4. contra Gent. *cùm homines utrimque, & qui hæc & illa commentari sunt, fuerim, & de rebus incertis ab utraque parte sit disputatum, æquali hinc inde argumentorum pondere, non prudentis, sed arrogantis est dicere, id quod tibi placeat, esse verum; quod verò animum ledit, falsitatis arguere.* Vitiosumque dicit Bernardus l. 3. de consider. *velut rationis expertem, non pro ratione, sed pro libitu agere, nec iudicio agi, sed appetitu.* Denique prudentia est, incognita pro cognitis non habere. *In vitio quippe est qui opinatur quod ignorat.* Augustinus l. 1. de mendac. c. 3. *Et nihil tam futile, quàm quidquam approbare*

non cognitum. Tullius l. 4. qq. Academ. *Approbatur autem non cognitum ut verum, magis quàm ut falsum, qui assentit uni parti, quæ sibi apparet æquè falsa quàm vera. Et idèd, si quis taliter in certis rebus esset assensus, etiam si fortasse vera forent, liberari ab errore non posset, quæ maxima est culpa sapientis.* August. 1. contra mend. 3.

Confirmatur 2°. quia sicut ejusmodi iudicium illaudabile & irrationabile est in Iudice fori externi; eò quòd judicare debeat secundum merita causæ, non secundum voluntatis affectum: ita & in Iudice fori interni. Tam enim iste quàm ille judicare debet secundum merita causæ, sicut decet virum bonum & prudentem, nullâ passione peculiarivè ad unam partem affectione præoccupatum, sed indifferentem, nec aliud sincerè querentem, quàm veritatem & æquitatem. Quæ exigit ut tam iste quàm ille æqualiter consideret rationes utriusque partis. Idèdque tam in uno quàm in altero, est contra officium boni viri, rationabilisque Iudicis, per affectum voluntatis magis applicare intellectum ad considerandas rationes unius, quàm alterius partis. Est enim hoc velle subterfugere, non sincero affectu querere veritatem: cùm sit intellectum avertere à debita consideratione, quam ab ipso postulat sincerus amor veritatis.

Exemplum illud externi Iudicis semper habet præ oculis. Valide enim confirmat assertionem nostram, dissipatque cavillationes Probabilistarum: ostendit namque quòd sicut externus Iudex, neque in quæstionibus facti, neque in quæstionibus juris, rationabiliter judicare potest pro alterutra parte, sive unam alteri præferre, dum vel testes, vel rationes, sive similes, sive dissimiles, utrimque allegata, seposito speciali affectu, ipsi videntur æquales, seu æquè probabiles, ut constat ex iis quæ habentur causâ 4. q. 2. & 3. & in titulis de probationibus & testibus, ubi excessus aliquis semper requiritur ad ferendam sententiam, sive requiritur, ut Iudex eam ferat *ex argumentis & testimoniis, quæ aptiora, & vero proximiora esse compererit*, uti habetur citatâ q. 3. causâ 4. Idèdque Glossa in cap. *licet causam* de probat. aliique omnes juris Interpretes, pro regula indubitata tradunt, quòd ubi probationes Iudici videntur æquales, res neutri parti adjudicanda sit. Estque noti juris (ait Esparza loco citando a. 124.) probationes hinc inde æquales pro nihilo reputari, nec sententiam vi illarum proferri posse à Iudice externo. Neque ergo ab interno, sive intellectu.

Et quemadmodum P. Joannes de Cardenas in sua Crisi Theol. to. 1. disp. 6. c. 6. a. 1. fatetur, imò efficaciter probat ex utroque jure, pares omninò probationes rem relinquere dubiam in quæstione facti; sic idem fateri debet in quæstionibus juris. Quemadmodum enim duorum testimonium affirmantium factum, depositio non facit fidem, dum in contrarium est depositio duorum aliorum, æqualis auctori-

tatis; sic in quaestione juris (an res licita sit, vel illicita v. g.) auctoritas & ratio sex Doctorum affirmantium esse licitam, non facit fidem, dum in contrarium est auctoritas & ratio sex Doctorum, aequalis omnino auctoritatis, & ponderis. Neque enim apparet quid referat, quaestionem esse de jure, vel de facto, ad hoc ut aequalitas probationum relinquat rem dubiam in una, non in alia. Nec ulla est experientia pro disparitate, imò est pro paritate, uti constat ex dictis n. 82. Unde Tamburinus l. 1. in Decalog. c. 3. §. 3. eodem modo discurret de quaestione juris, ac de quaestione facti.

118 Non etiam apparet, quid referat, an fundamenta, quae hinc inde proferuntur, sive pro quaestione facti, sive pro quaestione juris, similia sint, an dissimilia, sive ejusdem, an diversae rationis, dummodo aequalia (quidquid dixerint Esparza & Terillus) cum mens nostra verè & propriè dubia sit, quando ei pro utraque parte contradictionis occurrunt & concurrunt fundamenta aequalia, uti praemissa demonstrant, admittiturque Esparza a. 133. suae Appendicis ad quaest. de licito usu opinionis probabilis. Hoc verò non solum procedit, ubi fundamenta utrimque sunt omnino similia. Tam enim ex aequalitate fundamentorum dissimilium, quam similibus, inducitur dubium propriè dictum. Hoc ipso namque quod aequalia sunt in vi & efficacia movendi intellectum, intellectus ab iis aequaliter movetur utramque in partem. Et ideo necessario suspensus manet inter utramque, nec potest etiam ex imperio voluntatis, uni parti praeter alteram assentiri, vel dissentiri. Quia neutra pars ipsi apparet magis vera, vel falsa, quam altera, sed in utraque aequaliter ipsi apparet veritas & falsitas. Implicat verò intellectum ei parti contradictionis assentiri, seu veram judicare, dum ipsius veritas ipsi aequè probabilis apparet, quam falsitas. Unde tunc fundamentum, seu motivum unius partis eliditur per fundamentum & motivum alterius partis. Et hoc non minus in quaestione juris, quam in quaestione facti. Ideò enim motiva aequalia se mutuo elidunt in quaestione facti, quia aequaliter movent in utramque oppositam partem. Id autem similiter contingit in quaestione juris. Nec hoc in quaestione facti fit ob similitudinem, sed ob aequalitatem motivorum. Utpote quam solam sequitur aequalis efficacia movendi: quae sola hinc formaliter & per se attenditur, & ad quam similitudo vel dissimilitudo motivorum per accidens & materialiter se habet: utpote per se formaliter nihil faciens ad hoc, quod una pars appareat magis vera quam alia. Nihil proinde ad dissimiliter hinc philosophandum facit similitudo vel dissimilitudo motivorum, uti nec differentia juris & facti, stante utrimque aequalitate circa apparentiam veritatis. Et aliàs in intellectu nostro numquam daretur dubium propriè dictum, dum pro utraque par-

te contradictionis occurrunt fundamenta aequalia rationis, sed solum quando occurrunt fundamenta aequalia auctoritatis. Numquam enim rationes pro utraque parte contradictionis similes sunt, sed semper dissimiles: cum ratio omnino similis rationi moventi ad assensum unius partis, simul movere non possit ad dissensum ejusdem. S. Thomas autem dubium propriè dictum agnoscit, quando rationes pro utraque parte aequales sunt.

Et hinc tam motiva dissimilia, quam similia, esse & videri posse aequalia, negari non potest, agnosciturque expressè Augustinus relatus can. in canonicis dist. 19. dum de canonicis Scripturis ait: *Si autem alias invenerit à pluribus Ecclesiis, alias à gravioribus haberi... aequalis tamen auctoritatis eas habendas puto.* Inter majorem quippe multitudinem ex una parte, majoremque dignitatem ex altera parte, non obstante ista dissimilitudine, seu diversa ratione auctoritatis, aequalitatem agnoscendam putat. Nec certè ulla est ratio negandi dissimilium aequalitatem. Cum aliud sit aequalitas, aliud similitudo, tresque divinae personalitates aequales sint, licet dissimiles. Neque enim Pater in paternitate similis est Filio, est tamen aequalis. Cum nec Filio major sit, nec minor; nec econtra.

Confirmatur 3°. ex dicendis n. 205. ubi demonstrabitur, assensum opinionis faventis libertati, dum rationes opinionis pro lege sunt aequiponderantes, non esse conformem appetitui recto, nec posse procedere à prudentia spiritus, sed à prudentia carnis, quae est inimica Deo.

CAPUT XIII.

Regula quarta: dum utraque pars contradictionis, omnibus diligenter examinatis, apparet aequè probabilis, neutra in talibus circumstantiis est simpliciter, propriè & expedite probabilis, sed secundum quid, improprie & impedite duntaxat.

120 Probatur, quia illud solum probabile est simpliciter, propriè & expedite, quod approbabile est per prudentem assensum. Ut enim rectè Esparza a. 102. apud *Autores Latinos, tam Veteres (Sanctis quoque comprehensis) quam Recentes, probabile sumitur pro approbabili, sive pro eo quod approbare, & cui adherere ac assentire intellectus merito potest, cum formidine partis opposita.* Uti etiam sapienter Card. Laucaea to. 2. in 3. sentent. disp. 11. a. 4. n. 281. *Probabile idem importat ac dignum ut approbetur.* Siquidem (ut ait n. 241.) sancti Patres illud existimant probabile, quod, carens evidentià, haberet omnia alia motiva, quae inveniri possunt ad illud suadendum, idemque est apud illos probabile, quod nos dicimus probabilis. Et n. 303. *Hoc vocabulum, probabilitas, ut ex S. Scriptura notavimus in principio articuli, nihil aliud importat, nisi digni-*